

III. ÚS 1206/09

III. senát - veřejné vyhlášení nálezů

10. 3. 2010 9:00 - 10. 3. 2010 9:30

Sp. zn.: III. ÚS 1206/09

Soudce zpravodaj: Pavel Rychetský

Navrhovatelé: Milan Škarda

Řízení o ústavní stížnosti

Přezkoumávané akty:

ústavní stížnost proti rozsudku Krajského soudu v Plzni

č. j. 10 Co 63/2009-173 ze dne 2. března 2009,

kterým byl částečně potvrzen a částečně změněn rozsudek Okresního soudu v Domažlicích

č. j. 13 Nc 287/2008-128 ze dne 8. 12. 2008

(Ochrana rodičovství a rodiny Ochrana dětí a mladistvých Právo na soudní a jinou právní ochranu)

Předmětem ústavní stížnosti je rozhodování soudů o svěřeni nezletilé T.Š. do péče rodičů pro dobu po rozvodu. Soud prvního stupně rozhodl, že se nezletilá pro dobu po rozvodu svěřuje do výchovy matce, otcí určil povinnost přispívat na výživu nezletilé a upravil rozsah styku s nezletilou. Odvolací soud rozsudek ve výrocích, jimiž se dítě svěřuje do výchovy matce a upravuje rozsah styku otce s dítětem, potvrdil, a výrok stran výše výživného změnil. Stěžovatel, který je otcem nezletilé T.Š., napadá u Ústavního soudu shora uvedená rozhodnutí s tím, že i přes dobré výchovné předpoklady obou rodičů a akceptovatelné podmínky pro střídavou výchovu soud svěřil nezletilou do výchovy matce, přičemž své rozhodnutí řádně neodůvodnil a stěžovatelovy důkazní návrhy nebyly soudem přijaty. Stěžovatel uvádí, že tím mělo být zasaženo do jeho základních práv a svobod podle čl. 2 odst. 2, čl. 3 odst. 1, čl. 4 odst. 3, čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 90 Ústavy, jakož i čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání a bez přítomnosti účastníků v senátě složeném z předsedy Vladimíra Kůrky, soudce Jiřího Muchy a soudce zpravodaje Pavla Rychetského, o ústavní stížnosti M. Š., právně zastoupeného JUDr. Lenkou Faltýnovou, advokátkou, se sídlem nám. Míru 143, 344 01 Domažlice, proti rozsudku Krajského soudu v Plzni č. j. 10 Co 63/2009-173 ze dne 2. března 2009, kterým byl částečně potvrzen a částečně změněn rozsudek Okresního soudu v Domažlicích č. j. 13 Nc 287/2008-128 ze dne 8. 12. 2008, za účasti Krajského soudu v Plzni jako účastníka řízení, a R. Š. S., právně zastoupené Mgr. Julií Filipovou, advokátkou, se sídlem Nádražní 73, 346 01 Horšovský Týn, nezl. Jany Š. (jedná se o pseudonym), právně zastoupené opatrovníkem, Městským úřadem Domažlice, úsek sociálně právní ochrany dětí, se sídlem U Nemocnice 579, 344 01 Domažlice, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Rozsudek Krajského soudu v Plzni č. j. 10 Co 63/2009-173 ze dne 2. března 2009 se ve výroku I. a II. zrušuje.

II. Ve zbytku se ústavní stížnost zamítá.

Odůvodnění:

I.

1. Návrhem došlým dne 11. května 2009 elektronickou formou (telefaxem), doplněným posléze i listinným podáním shodného znění prostřednictvím provozovatele poštovních služeb, byla Ústavnímu soudu ve lhůtě určené ustanovením § 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu"), splňujícím formální podmínky [ustanovení § 30 odst. 1, § 34, § 72 odst. 1 písm. a), odst. 3, odst. 6, § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu], doručena ústavní stížnost proti v záhlaví citovanému rozhodnutí.

2. V ní stěžovatel (otec) napadá shora uvedené rozhodnutí s námitkami, že i přes dobré výchovné

předpoklady obou rodičů a akceptovatelné podmínky pro střídavou výchovu soud svěřil nezletilou do výchovy matce, své rozhodnutí řádně neodůvodnil, vycházel z listinného důkazu (zprávy PhDr. A. H.), jehož vznik iniciovala toliko matka a stěžovatel neměl možnost se dotazovat tvůrce tohoto důkazu, stěžovatelovy důkazní návrhy nebyly soudem přijaty, a konečně že soud nepřihlédl k závěrům znaleckého posudku, který doporučil střídavou péči jako optimální, a blíže nezkoumal "účelový a zarputilý" nesouhlas matky se střídavou péčí, přičemž vyšel jen z obecného měřítka, že "od porodu je přirozenější fixace dítěte k ženě - matce, což nedává otcům jakoukoli možnost o své dítě osobně pečovat", čímž mělo být zasaženo do jeho základních práv a svobod podle čl. 2 odst. 2, čl. 3 odst. 1, čl. 4 odst. 3, čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina") a čl. 90 Ústavy, jakož i čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II.

3. Ústavní soud si vyžádal příslušný spis, z něž se podává zejména následující: Dne 30. 5. 2008 navrhla matka vydání předběžného opatření, na základě kterého žádala, aby jí byla nezletilá svěřena pro dobu po rozvodu do výchovy, a opustila společnou domácnost. Soud jejímu návrhu nevyhověl. V rámci nařízeného jednání před soudem prvního stupně ve věci samé [o úpravě poměrů (výchovy a výživy) k nezletilé pro dobu po rozvodu] vyšlo najevo, že otec žádá střídavou výchovu, zatímco matka žádá svěřit nezletilou do její výlučné výchovy s tím, že by pro otce byly upraveny podmínky styku s nezletilou. Svůj nesouhlas se střídavou péčí vyjádřila slovy (č. l. 16): " ... já si nedokáži představit po té době, co jsem strávila s dcerou na mateřské dovolené, že bych jí neviděla celých sedm dní. Nikdo si neumí představit, co prožívám, když se má dcera vrátit. Pořád jenom čekám, až uvidím auto. Beru to jako velmi dlouhý časový úsek. Co se týká otce. Jestli otec pociťuje to stejně, tak já nevím, nedokáži říci, jaké má pocity." Otec v souladu s tvrzením matky uvedeným v návrhu na vydání předběžného opatření uvedl, že příčinou současné krize je vlastnictví dvou domů, kdy každý z manželů vlastní jeden dům a nejsou schopni se dohodnout, ve kterém z nich budou společně bydlet. Matka nepřijala ani návrh otce, že oba domy prodají a postaví si jiný (třetí). Otec potvrdil, že nedohoda ohledně této sporné otázky vedla ve vztahu k citovému ochladnutí; nechce však, aby se situace řešila rozvodem. Otec žádal o svěřeni nezletilé do střídavé výchovy, in eventum do jeho výchovy s úpravou styku matky s nezletilou v rozsahu, v jakém to sama matka navrhovala pro něj.

4. Soud nechal vypracovat znalecký posudek z oboru psychologie, z něž vyplynulo, že oba rodiče mají kvalitní a pozitivní vztah k dítěti. Otec i matka vyrostli v obdobném výchovném prostředí a v jejich osobnostním profilu dominují obdobné osobnostní rysy; osobnostní předpoklady a intelektové schopnosti obou rodičů dávají oběma velmi dobré předpoklady pro výchovu dítěte, dosl. "mluví pro střídavou péči o nezletilou". Nezletilá je bohatě citově stimulována oběma rodiči a má k nim hlubokou citovou vazbu. Aktuální realizaci střídavé péče překáží nesouhlas matky a dosud nízký věk dítěte. Střídavá péče se podle znaleckého posudku jeví jako optimální od doby, kdy nezletilá začne navštěvovat mateřskou školu.

5. V průběhu řízení matka bez vědomí a přítomnosti otce odvedla nezletilou na psychologické vyšetření, z něhož PhDr. A. H. vypracovala zprávu, v níž kromě jiného zaznamenala výpověď matky a bez bližších podrobností konstatovala, že " ... přesto je to matka, ke které je Jana (je se o pseudonym) silněji emočně připoutána, která jí poskytuje pocit bezpečí a jistoty, která o ní velmi dobře, kvalitně pečuje," a doporučila " ... časté, ale pouze krátkodobé styky dítěte s otcem, bez nočního pobytu do úpravy situace a stabilizace dítěte." Proti tomuto postupu a závěrům otec brojil a žádal, aby v případě potřeby byl vyhotoven znalecký posudek, ke kterému by se mohli účastníci vyjádřit a příp. klást znalci dotazy.

6. Nalézací soud svým rozsudkem č. j. 13 Nc 287/2008-128 ze dne 8. prosince 2008 rozhodl, že se nezletilá pro dobu po rozvodu svěřuje do výchovy matce, otci určil povinnost přispívat na výživu nezletilé a upravil rozsah styku s nezletilou v lichý týden od středy 09:00 hod. do pátku 16:00 hod. a v sudý týden od pátku 16:00 hod. do neděle 16:00 hod. V podrobném odůvodnění podtrhl nutnost širokého styku nezletilé s otcem, a proto doporučení znalce o styku otce s nezletilou ještě rozšířil. Současně konstatoval, že vztahy mezi rodiči jsou vyhrocené a v rámci úpravy výchovy, výživy či rodičovského styku nejsou schopni se dohodnout.

7. Matka podala proti rozsudku odvolání, v němž napadla rozsah styku otce s nezletilou a výrok, jímž byla stanovena výše výživného. Soudu dále vytkla, že se nevypořádal zprávou PhDr. A. H., neboť " ... je evidentní, že soud k této zprávě nijak nepřihlédl ..." a kromě zvýšení výživného navrhla, aby byl otci

stanoven užší rodičovský styk, a to jen každý sudý týden od pátku 16:00 hod. do neděle 16:00 hod.

8. Též otec podal proti rozsudku odvolání, v němž namítal, že se soud měl více zabývat postojem matky, neměl zamítnout návrh na vypracování znaleckého posudku, a závěrem navrhl, aby nezletilá byla svěřena do jeho péče a současně s tím změněny na tomto výroku další závislé výroky, in concreto aby matce nebyla stanovena povinnost přispívat na výživu nezletilé a byl jí určen rodičovský styk v rozsahu, v jakém byl určen otci.

9. Při jednání před odvolacím soudem byly provedeny přečtením další listinné důkazy, zejména zpráva PhDr. A. H. Matka dále popřela, co uvedla v návrhu na vydání předběžného opatření, totiž že příčina manželských neshod tkvěla v rozporném názoru na soužití v jednom z postavených domů. K otázce střídavé péče vyjádřila přesvědčení, že nezletilá není připravena na odloučení od matky. Uvedla dále, že svému muži přestala věřit, své stanovisko uplatněné v odvolání měnit nemíní a úvahu o vstřícnosti ohledně styku otce s nezletilou by vedla jen v intencích doporučení PhDr. A. H., tj. " ... o střídavé výchově skutečně matka neuvažuje".

10. Otec prohlásil, že si uvědomuje celou tíživou situaci, kterou oba jako rodiče svému dítěti způsobili a do jisté míry se za to stydí, matku má stále rád a zopakoval, že o rozvod nemá zájem. Současně si posteskl, že je fakticky nucen podřídit se režimu, který zavedla matka, a styk s nezletilou mu tím omezila.

11. Odvolací soud rozsudek ve výroci, jimiž se dítě svěřuje do výchovy matce a upravuje rozsah styku otce s dítětem, potvrdil, a výrok stran výše výživného změnil. V odůvodnění rozhodnutí shrnul zjištěný skutkový stav, zdůrazniv, že obecně z vývojového hlediska je vzhledem k věku dítěte silnější fixace na matku, jinak má nezletilá ráda oba rodiče, prostředí otce není pro dítě neznámé, když tam až do opuštění společné domácnosti žilo, a uzavřel, že psychický stav nezletilé se i dle zpráv PhDr. A. H. stabilizoval.

12. Dne 20. 5. 2009 nabyl právní moci rozsudek Okresního soudu v Domažlicích č. j. 5 C 161/2008-17 ze dne 22. 4. 2009, jímž se manželství otce a matky rozvádí a v němž se na závěr odůvodnění konstatuje: "Společné dítě účastníků pak nemůže bez oboustranné vůle manželství zachránit, a proto je třeba se dívat na vztah účastníků jako rozvrácený a neperspektivní, neboť zde touha žalovaného po udržení manželství naráží na nedostatek vůle žalobkyně."

13. Na závěr spisu je přiložen návrh otce na úpravu styku s nezletilou dcerou pro dobu letních prázdnin, vánočních a velikonočních svátků a zimního období.

III.

14. Ústavní soud ustanovil nezletilé opatrovníka a vyzval účastníka a vedlejší účastníky řízení, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

15. Krajský soud v Plzni ve svém podání ze dne 5. 6. 2009 odkázal na své rozhodnutí a zmínil, že "Zájem dítěte, aby se na jeho výchově podíleli oba rodiče, s ohledem na jeho citový vztah k nim a k rodičovským schopnostem rodičů, byl vyjádřen rozsahem upraveného styku otce s nezletilou (4 dny v týdně u matky, 3 dny u otce)." Nenavrhl, jak má být o ústavní stížnosti rozhodnuto, zato ale souhlasil s opuštěním od ústního jednání.

16. Vedlejší účastnice R. Š. S. ve svém vyjádření ze dne 3. 12. 2009 uvedla, že se s názorem stěžovatele neztotožňuje, neboť odvolací soud rozhodoval za situace, kdy "byl zjištěn skutkový stav věci, objasněny výchovné schopnosti obou rodičů a hlavně citový vztah nezletilé ke stěžovateli a k vedlejšímu účastníkovi." Zopakovala, že nesouhlasila a nesouhlasí se svěřením nezletilé do střídavé péče, ale v tomto ohledu je vedena "pouze a jen zájmy nezletilé (...)", a vyjádřila přesvědčení, že "(...) nezletilá by výchovný model střídavé péče psychicky nezvládla a byl by zásadním způsobem narušen její další vývoj". Střídavá péče dle jejího vyjádření "předpokládá i vzájemnou komunikaci mezi rodiči a schopnost domluvy, čehož rodiče nezletilé nejsou schopni, jak vyplývá i z provedeného dokazování." Zájem matky na zdravém fyzickém a psychickém vývoji nezletilé by neměl být přičítán k její tíži, ani jako zásah do ústavně zaručených základních práv a svobod stěžovatele či nezletilé. Stanovený rodičovský styk považuje za natolik široký, že "otci poskytuje obrovský prostor ke kontaktu s nezletilou a zejména participaci na její výchově." Dle jejího názoru stěžovatel "nehodlá respektovat práva nezletilé, a to hlavně právo na zdravý psychický a fyzický vývoj, když není ochoten přijmout již

dlouhodobě trvající psychický stav nezletilé a její emocionální fixaci na matku". Závěrem navrhl, aby Ústavní soud rozhodl nálezem, kterým ústavní stížnost zcela zamítne, přičemž vyjádřila souhlas s upuštěním od ústního jednání.

17. Vedlejší účastník nezl. Jana Š., se prostřednictvím svého opatrovníka, Městského úřadu Domažlice, úseku sociálně právní ochrany dětí, v přípisu ze dne 2. února 2010 zdůraznil, že se nevyjadřuje k ústavní stížnosti, neboť se "jedná o procesní záležitost". Sdělení opatrovníka se omezilo na zprávu o poměrech, ve které se konstatuje, že otec i matka dosáhli zlepšení vzájemné komunikace, avšak neshoda ohledně střídavé péče dosud trvá. Závěrem byl vysloven souhlas s upuštěním od ústního jednání.

18. Stěžovateli bylo vyjádření účastníka a vedlejších účastníků zasláno k replice. Ve svém podání ze dne 15. února 2010 zopakoval, že na ústavní stížnosti trvá a zopakoval rozhodné okolnosti, uvedené již v návrhu na zahájení řízení. Vyzdvihl, že by se nejen odvolací soud, ale i znalec shodli, že střídavá výchova by byla pro nezletilou nejvhodnější, byl tento způsob výchovy ve vztahu k otci jen neúplně nahrazen úpravou styku k nezletilé. Tím má docházet k nepřipustnému omezování rodičovských práv, protože v důsledku soudního rozhodnutí má matka během 14 denního cyklu nezletilou ve výchově 10 dní, kdežto otec jen 4 dny a 7 hodin. Uzavírá, že vzhledem ke všem okolnostem na straně obou rodičů a prostředí je v zájmu nezletilé střídavá výchova, která poskytne dítěti lepší poměr otcovské i mateřské lásky a vytvoří předpoklad jeho vyváženějšího psychického a fyzického výje. Souhlas s upuštěním od ústního jednání byl vysloven.

IV.

19. Ústavní soud je dle čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen "Ústava") soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy obecných soudů a není ani povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí; směřuje-li ústavní stížnost proti rozhodnutí obecných soudů, není proto samo o sobě významné, je-li namítána jeho věcná nesprávnost. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. zda v řízení (a posléze rozhodnutím v něm vydaným) nebyla dotčena ústavně zaručená práva účastníků, zda řízení bylo vedeno v souladu s těmito principy a zda lze řízení jako celek pokládat za spravedlivé.

20. Napadl-li stěžovatel výroky rozsudků obecných soudů o svěřeni nezletilého dítěte do výchovy matce, je úkolem Ústavního soudu především posoudit, zda těmito rozhodnutími obecné soudy porušily některá základní práva a svobody stěžovatele. K porušení by mohlo dojít především tím, že by soudy excesivním způsobem nerespektovaly již sama ustanovení běžného zákona, v tomto případě zejména ustanovení § 26 odst. 2 a § 50 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Ostatně, jak již Ústavní soud několikrát judikoval, je zásadně věcí obecného soudu zvážit podmínky svěřeni dítěte do výchovy jednoho či druhého rodiče. Proto je při posuzování předložené ústavní stížnosti třeba zabývat se v prvé řadě otázkou, zda obecné soudy při rozhodování o úpravě výkonu rodičovské zodpovědnosti a úpravě styku s dítětem obsah a smysl příslušných zákonných ustanovení respektovaly.

21. V řízení před soudy bylo jednoznačně prokázáno, že je v zájmu dítěte a jeví se pro něj jako optimální, aby bylo svěřeno do střídavé péče; překážku tvořil jen nízký věk dítěte a nesouhlas matky. Překážka nízkého věku nezletilé měla odpadnout v době, kdy dítě mohlo začít navštěvovat mateřskou školku; do dovršení tohoto věku znalkyně střídavou péčí z důvodu útlého věku dítěte nedoporučila. Překážka nízkého věku proto pominula, jakmile dítě dovršilo 3 rok svého věku, tedy v době řízení před odvolacím soudem.

22. Zbývající a tedy poslední překážkou pro střídavou výchovu představoval tvrzený nesouhlas matky, jenž však byl odůvodněn pouze sporadicky a zhusta vystihoval zájem matky, nikoli dítěte. Přesto se soudy přiklonily k návrhu matky a nezletilou jí svěřily do výlučné výchovy. Učinily tak proto, jak se z odůvodnění podává, že neshledaly podmínky pro střídavou výchovu.

23. Jakkoli střídavá výchova předpokládá ze strany rodičů především toleranci, společnou vůli a schopnost spolu komunikovat a spolupracovat (a zejména nezapojovat dítě do svých vzájemných problémů), nesmí soud na způsob této výchovy rezignovat už tehdy, kdy jeden z rodičů s tímto

způsobem výchovy pro forma nesouhlasí. Je-li pak takový nesouhlas čistě obstrukční, ničím neodůvodněný resp. postrádá-li ve vztahu k výchově dítěte relevanci, nemůže o něj soud opřít své rozhodnutí. Proto podle názoru Ústavního soudu v tomto případě vyvstala podstatná otázka, proč matka není ochotna spolupracovat a komunikovat a proč jí chybí ochota a vyspělost v zájmu nezletilé dcery s otcem na výchově participovat a kooperovat s ním.

24. Ústavní soud zdůrazňuje, že svěřeni dítěte do výlučné výchovy jednomu z rodičů nesmí být výrazem ústupku vzájemné rivalitě rodičů, která jen sleduje "boj o dítě", případně nízké pohnutky jednoho rodiče k trýznění druhého rodiče skrze své vlastní dítě. Soudy mohou a mají využívat prostředků poskytnutých jim zákonem o rodině [např. ustanovení § 43 odst. 1 písm. a) a § 44], kterými mohou postihovat toho z rodičů, který ať už záměrně, anebo z nedbalosti maří veřejný zájem na řádné výchově a rozvoji osobnosti dítěte (dílčím způsobem vyjádřený např. v ustanovení § 26 odst. 3 zákona o rodině).

25. Úmluva o právech dítěte, přijatá dne 20. listopadu 1989 v New Yorku, vyhlášená sdělením Federálního ministerstva zahraničních věcí ČSFR č. 104/1991 Sb. ve svém článku 3 odst. 1 stanoví, že "Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány." Orgánům státu je pak určen i čl. 18 odst. 1, který předpokládá, že "Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, vynaloží veškeré úsilí k tomu, aby byla uznána zásada, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Rodiče, nebo v odpovídajících případech zákonní zástupci, mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Základním smyslem jejich péče musí přitom být zájem dítěte."

26. Taktéž Listina ve svém čl. 32 odst. 1 ve spojení s odst. 4 stanoví, že rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona, přičemž péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.

27. Ustanovení § 26 odst. 4 zákona o rodině ukládá soudu, aby při rozhodování o svěřeni dítěte do výchovy rodičů sledoval především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vloh, schopnosti a vývojové možnosti a se zřetelem na životní poměry rodičů. Dbal, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi a právo druhého rodiče, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti. Soud má přihlídnout rovněž k citové orientaci a zázemí dítěte, a výchovné schopnosti a odpovědnosti rodiče, stabilitě budoucího výchovného prostředí, ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem, k citovým vazbám dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné a též k hmotnému zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů.

28. Pokud jde o naplnění Úmluvy o právech dítěte, zůstalo citované ustanovení, mimo náležitou pozornost soudů. Tím, že se obecné soudy dostatečným způsobem nezaměřily na dokazování, respektive připustily vliv pouhého tvrzení matky na rozhodnutí ve věci samé, aniž by jeho důvody jako takové byly podrobeny testu způsobilosti zasáhnout do zájmu dítěte, nemohly soudy ani zjistit, který z rodičů otevírá v zájmu dítěte větší výchovný prostor druhému rodiči (za předpokladu, že oba mají o výchovu zájem a jsou k ní způsobilí). Zájmem dítěte nepochybně je, aby bylo především v péči obou rodičů, a není-li to možné, pak toho z rodičů, který k tomu má lepší předpoklady, mimojiné uznává roli a důležitost druhého rodiče v životě dítěte a je přesvědčen, že i ten druhý je dobrým rodičem. V projednávaném případě obecné soudy nevěnovaly tvrzení matky dostatečnou pozornost a nezjistily důvody, proč matka nezletilé není ochotna s otcem dítěte spolupracovat na společné střídavé výchově, ačkoliv on tuto ochotu deklaroval před soudem nalézacím i odvolacím.

29. Jestliže soudy opřely svá rozhodnutí o tvrzení resp. nesouhlas matky a tento nesouhlas byl ve skutečnosti jedinou překážkou pro výrok o střídavé výchově nezletilé (jako znalcem deklarované optimální variantě, zcela vyhovující zájmu dítěte), pak jej musí i bez návrhu podrobit zkoumání a učinit předmětem dokazování. Nesouhlas matky se střídavou péčí může být relevantní pouze tehdy, je-li vybudován na důvodech, jež jsou způsobilé intenzivním způsobem negativně zasahovat do zájmu dítěte. Soud nemusí takové dokazování provádět, je-li nesouhlas rodiče založen jen na zjevně iracionálním nebo nepřezkoumatelném důvodu. Jestliže půjde o tento iracionální či nepřezkoumatelný důvod, anebo bude v řízení prokázáno, že jde o nesouhlas spočívající na důvodu prokazatelně nemajícím negativní vliv na zájem dítěte, nemohou soudy na tomto nesouhlasu vystavět rozhodnutí,

kterým návrhu na svěřeni dítěte do střídavé (společné) péče nevyhoví. Opačný postup je totiž v rozporu se základním právem druhého rodiče na spravedlivý proces dle čl. 36 Listiny a současně zásahem nejen do jeho základního práva vychovávat a pečovat o své dítě dle čl. 32 odst. 4 Listiny, ale i do základního práva dítěte na rodičovskou výchovu a péči dle téhož článku Listiny.

30. Za tohoto stavu, pokud bylo dítě svěřeno do výchovy matce, je nutno z hlediska ústavněprávního obecným soudům vytknout výše uvedená pochybení. Pro rozhodnutí chyběla relevantní skutková zjištění na straně jedné a z nich vyvozené skutkové a právní závěry na straně druhé. V ostatním je však třeba uvést a vyzdvihnout, že soudy velmi přesně zachytily podstatné skutečnosti, ke kterým během soudního řízení došlo, a umožnily tak Ústavnímu soudu, aby si mohl vytvořit věrný a plastický obraz o vystupování obou rodičů v této věci.

V.

31. Nad rámec rationis decidendi, jako obiter dictum, v souvislosti s rozhodováním předmětné věci Ústavní soud poukazuje na skutečnost (obdobně jak učinil v době neexistence Ústavou předpokládaného Nejvyššího správního soudu - viz zejména nálezy ve věcech sp. zn. IV. ÚS 136/97, III. ÚS 142/98, III. ÚS 206/98, III. ÚS 187/98), že je ve věcech dle § 237 odst. 2 písm. b) o. s. ř. nucen provádět v nezbytných případech korekci právních názorů, která by však jinak příslušela Nejvyššímu soudu. Současný "systém" dovolacího řízení nezná jiný prostředek korekce soudního rozhodnutí, jakož i prostředek sjednocování judikatury v předmětných otázkách, než je ústavní stížnost, což je nepochybně stav nežádoucí a neodpovídající principům výkonu spravedlnosti v právním státě.

32. Ústavní soud konstatuje, že Krajský soud v Plzni porušil ve smyslu výše uvedených ustanovení Listiny základních práv a svobod, Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Úmluvy o právech dítěte základní právo stěžovatele na spravedlivý proces a na výchovu a péči o dítě.

33. Ústavní soud proto uzavírá, že ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy z důvodů shora vymezených vyhověl, a proto dle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozhodl nálezem tak, jak ve výroku uvedeno.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu není odvolání přípustné.

V Brně dne 23. února 2010

Vladimír Kůrka v. r.
předseda senátu